

МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЕКОНОМІЧНОМУ ВУЗІ

М. С. Головань

м. Суми, Українська академія банківської справи

golovan@academy.sumy.ua

Під якістю освіти розуміють сукупність властивостей і характеристик освітнього процесу, що надають йому здатність задовольняти обумовлені або передбачувані потреби в знаннях і навичках окремих громадян, підприємств і організацій, суспільства і держави.

При підготовці фахівців вузи дотримуються різного розуміння поняття якості відповідно до чотирьох його концепцій:

відповідність стандарту – тобто головне, щоб знання випускника вузу відповідали державним стандартам;

відповідність застосуванню – задоволення потреб споживача кадрів, а не тільки на виконання вимог стандарту;

відповідність вартості – поєднувати високу якість і низьку вартість підготовки;

відповідність передбачуваним потребам, тобто вуз намагається одночасно знижувати витрати на підготовку фахівців і задовольняти потреби споживача кадрів раніше, ніж останній усвідомить ці потреби.

Виходячи з останньої концепції розуміння якості освіти, в Українській академії банківської справи (м. Суми) завдання забезпечення якості освіти пов'язують з головним завданням освіти на сучасному етапі – удосконаленням освітніх програм і поліпшенням якості надання освітніх послуг з метою задоволення потреб суспільства і підготовки фахівців, що відповідають вимогам сучасного етапу розвитку економіки країни.

У педагогічній науці під якістю освіти розуміють і загальну характеристику результатів освіти, і окремі, найістотніші властивості результатів освіти, і інтегративний показник засвоєння змісту освіти [1-3].

Якість вищої освіти можна охарактеризувати через сукупність певних якостей випускника вищого навчального закладу, що відображають компетентність, ціннісні орієнтації, соціальну спрямованість, здібності, професійно важливі якості тощо, які обумовлюють її здатність задовольняти як особисті духовні та матеріальні потреби, так і потреби суспільства, а також його професійну придатність.

Якість особистості випускника вищого навчального закладу – цілісна сукупність елементів внутрішньої структури особистості, що визначає зміст соціально значущих і професійно важливих властивостей випускника вищого навчального закладу.

Оцінка якості підготовки фахівця – це процедура, що дозволяє визначити параметри і критерії індивідуально-професійних властивостей, характеристик, що відповідають потребам суспільства, ринкові освітніх послуг і ринкові праці.

Контроль знань і підвищення їх якості сьогодні є однією з найважливіших проблем вищої школи. Разом з тим питання оцінки якості підготовки майбутніх фахівців залишається відкритим.

У сучасних умовах контроль якості підготовки фахівця, на наш погляд, повинен здійснюватися за такими показниками, які б відповідали якісним характеристикам моделі сучасного фахівця, що має наступні групи якостей:

професійні:

- високий професіоналізм;
- здатність до професійної адаптації;
- здатність до післядипломної освіти (підвищення кваліфікації);
- здатність до інтеграції з фахівцями суміжних і інших спеціальностей;
- здатність до проектної діяльності;
- системне бачення виробничих процесів;

особистісні:

- розуміння сутності і соціальної значущості своєї спеціальності;
- дотримання етичних і правових норм суспільства;
- наявність аксіологічних устремлень (ідеалів, цінностей, пріоритетів, мотивацій і т.д.);
- знання законів міжособистісного спілкування й уміння використовувати їх на практиці;
- здатність приймати рішення і нести за них відповідальність;
- наявність таких якостей як справедливість, людяність, співчуття, готовність прийти на допомогу, єдність слова і справи, любов до родини й ін.;
- наявність власного соціального і виробничого досвіду, здатність враховувати в роботі чужий досвід;
- невиробничі резерви особистості (дотримання законів валеології, працездатність, уміння створити сприятливий психологічний клімат у колективі, участь у суспільному житті, патріотизм, почуття корпоративності, уміння переключатися з одного виду діяльності на інший і т.д.);

творчі (креативні):

- творче ставлення до роботи;
- володіння евристичними методами і практичними навичками вирішення творчих завдань;
- здатність узагальнювати і робити висновки;
- здатність планувати і прогнозувати;
- володіння методикою пошуку ефективних способів вирішення проблем, уміння контролювати хід розв'язання;

- наявність естетичних устремлінь та ідеалів.

Найбільш складною і важкопрогнозованою характеристикою є особистісна складова в моделі фахівця. Варто мати на увазі, що соціальні та психологічні якості особистості відбивають її світоглядні установки, що орієнтують на виконання визначеної соціальної функції (ступінь соціальної зрілості, особиста система цінностей, наявність ділових якостей, сформованість моральних підвалин і ін.).

Особистісна складової моделі фахівця дуже незначною мірою забезпечується самим навчальним процесом, оскільки більше буває обумовлена іншими обставинами, не зв'язаними з вузівською освітою. Тому тут звичайно мова повинна йти про такий фактор впливу, що ми називаємо виховною роботою.

Варто враховувати, що формування особистості відбувається в процесі впливу на неї соціокультурного середовища. Тому для виховання яскравої, творчої, високорозвиненої особистості студента край важливе створення у вищому навчальному закладі гуманітарного середовища.

У швидко мінливих економічних умовах зростає роль професійно-особистісних якостей, що забезпечують конкурентоспроможність на ринку праці, успішність у професійній самореалізації, кар'єрі – загальна компетентність, мобільність, висока працездатність, ініціативність, працьовитість, комунікабельність, здатність до неперервного навчання.

Українська академія банківської справи (м. Суми) орієнтується у своїй діяльності на якісну підготовку фахівців, що відповідають вимогам ринку праці. Сучасний фахівець, у нашому розумінні, здатний успішно вирішувати виробничі завдання у швидко мінливих економічних ситуаціях ефективними методами. Успіхів на сучасному ринку праці може досягти тільки той, хто готовий до змін, комунікабельний, здатний до постійного відновлення знань, підвищенню кваліфікації, має знання із суміжних галузей, володіє високими особистісними якостями і міцним фізичним здоров'ям. У зв'язку з цим головною задачею вищої освіти є підготовка фахівців, що легко навчаються, швидко пристосовуються до умов, що змінюються, до змісту праці, зацікавлені в неперервній освіті й удосконаленні.

Якість освіти характеризується, насамперед, якістю освітнього процесу, який визначається, з одного боку, особистісними властивостями викладачів і студентів, мотивами навчання, методами, засобами й організаційними формами навчання, а з іншого боку – змістом навчального матеріалу, контролем і способами управління процесом освіти, а також соціальним, економічним, технологічним і політичним становищем суспільства.

Основними властивостями і характеристиками якості освітнього процесу є:

- *якість змісту освіти* (якість навчальних планів, робочих програм, якість навчальної літератури й навчально-методичного забезпечення);
- *якість методів навчання і виховання* (якість організації пізнавальної діяльності, якість мотивації пізнавальної діяльності, якість контролю над

здійсненню навчальної діяльності, якість контролю результатів навчальної діяльності);

- *якість освіченості особистості* (якість засвоєння знань, якість умінь і навичок, якість засвоєння моральних норм).

Система показників якості освіти має багаторівневу структуру і включає систему показників, що оцінює якість змісту освіти, якість результатів навчання і якість технології навчання.

Вивчивши і проаналізувавши запити замовників фахівців економічного профілю, в академії розроблені основи концепції розвитку освітньої програми, що удосконалюється й уточнюється, складені освітньо-кваліфікаційні характеристики кожної спеціальності, деталізовані особистісні якості і система знань, умінь і навичок, які повинні мати фахівці, і відповідно до цього розроблена багаторівнева система показників якості освітнього процесу.

Для освітнього процесу індикаторами якості вхідних даних можуть бути характеристики викладачів і абітурієнтів, матеріально-технічна база вузу, актуальність бібліотечного фонду. Вихідні дані – це якість освіченості особистості (обсяг набутих знань, рівень системної компетенції, рівень компетенції в розподілі ресурсів, рівень компетентності у процесі роботи з інформацією, оцінка навичок міжособистісного спілкування, оцінки розумових навичок, результативність працевлаштування, досягнення випускників вузу та ін.).

Умови життя, що змінилися, вимагають переосмислення стратегії навчання і виховання, використання нових технологій і методів у цій галузі.

З метою підвищення якості освітнього процесу в академії цілеспрямовано ведеться робота щодо підвищення якісного складу викладачів і якісного набору студентів, поліпшення матеріально-технічної бази вузу, комплектування бібліотеки необхідною літературою і новими інформаційними технологіями доступу до інформації, новими інформаційними засобами навчання.

В академії проводиться значна робота по залученню до навчання в академії призерів обласного та всеукраїнського туру предметних олімпіад, талановитих та здібних учнів через підготовчі курси, які діють на базі вузу.

В академії велика увага надається матеріально-технічному забезпеченню навчального процесу: бібліотека регулярно поповнюється новими навчальними підручниками і посібниками, провідними науковими фаховими журналами і газетами. На сьогодні в академії обладнано вісім навчальних комп'ютерних класів з доступом до мережі Інтернет, створено навчально-виробничий банк. У даний час ведеться робота щодо створення сучасної інтегрованої інформаційної інфраструктури УАБС, що буде виконувати функції автоматизації управлінської і внутрішньогосподарської діяльності, створювати інформаційні ресурси і забезпечувати доступ до них у мережах Internet/Intranet, вести роботу по дидактичному наповненню і впровадженню нових інформаційних технологій навчання і засобів дистанційного навчання, управління якістю освіти в вузі.

По кожній спеціальності – «банківська справа», «фінанси», «облік і аудит», «менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» – розроблені навчальні плани, що містять як цикл нормативних дисциплін, так і цикл дисциплін на вибір вузу і на вибір студентів, що визначають предметну область діяльності майбутнього фахівця.

З кожного предмета навчального плану складені структурно-логічні схеми, встановлені міжпредметні зв'язки, складені плани-конспекти лекцій, семінарських і практичних занять, тестові завдання для рубіжної і семестрової атестації.

З переважної більшості дисциплін видані конспекти лекцій, плани семінарських занять, а також методичні рекомендації для самостійної роботи студентів. По цілому ряду спеціальних дисциплін викладачами вузу написані навчальні посібники.

В академії широко використовуються активні методи навчання: проблемні лекції, ділові і рольові ігри, ігрові підсумкові заняття, конференції, диспути, дискусії, діалоги, творчі роботи, експрес-опитування, елементи дослідницької роботи, тренінги-практикуми, комп'ютерні засобами навчання.

Перераховані технології навчання сприяють не тільки підвищенню якості навчання, але й задовольняють пізнавальні потреби студентів, а також потреби в самореалізації і соціалізації особистості.

Створена система неперервного контролю результатів навчання. Через кожні шість тижнів здійснюється рубіжний контроль знань студентів з аналізом результатів і відповідної корекції процесу навчання.

В академії функціонують постійно діючі методичні ради, на яких викладачі обговорюють методичні знахідки, обмінюються творчим досвідом. Робота кожного співробітника академії спрямована на забезпечення підготовки фахівця високого рівня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вроейнстийн А.И. Оценка качества высшего образования. Рекомендации по внешней оценке качества в вузах. – М.: Изд-во МНЭПУ, 2000. – 180 с.
2. Одерій Л.П. Менеджмент якості вищої освіти: методи і механізми. – К.: ІСДО, 1995. – 100 с.
3. Матрос Д.Ш. Управление качеством образования на основе новых информационных технологий и образовательного мониторинга. – М.: Педагогическое общество России. – 2001. – 127 с.